

הַשְּׁלֵמָה הַסְּדָרָה הַמְּבַקֶּשֶׁת בְּכָל בַּיִת יִשְׂרָאֵל! "שִׁבְתַּי טִישׁ" כִּרְךָ ה' יֵצֵא לְאוֹר ב"ה

פרשת חיי שרה, כ"ה במרחשון תשע"ט
 שבת מברכים חודש כסלו. מולדו: יום ה' שעה 9 עם 45 דק', 12 חלקים. ר"ח בימים ה-ו.
 גיליון מס' 319
 שנה 6

שִׁבְתַּי טִישׁ

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים - (כג, א) - מפרש רש"י בת ק' כבת כ' לחטא, ובת כ' כבת ז' ליפי. ורבים מתקשים בדבריו שהרי בן כ' חוטא יותר מבן ק', ובת כ' נאה מבת ז'? אך יתכן שיש פאן טעות הדפוס והנכון הוא פמוכא במדרש רבה: בת ק' כבת כ' לנזי, ובת כ' כבת ז' לחטא. (כנסת הגדולה)

ותמות שרה בקרית ארבע (כג, ב) - למה נקרא שם המקום קרית ארבע? מפרש רש"י, על שם ארבעה ענקים שהיו שם, אחימן ששי ותלמי ואביהם (רש"י ביהושע פרש, ששם אביהם היה ארבע). ורמז לכך, כי קרית ארבע בגימטריה על שם ארבע ענקים. (מגדנות)

וה' ברה את-אברהם בכל (כד, א) מפרש רש"י, בכל עולה בגימטריה נו, ומאחר שהיה לו בן צריך להשיאו אשה. ועוד קרמו, כי ברה בגימטריה זה ביצחק, לרמז שהברכה בכל היתה בבנו יצחק ולא בישמעאל. (מגדנות)

יש צדיקים שעקר דאגתם לעצמם, לתורתם ולמצותיהם, אך הצדיק האמתי נהג כאברהם אבינו שהתברך במודה של בכל, לראג לכלל ולא רק לעצמו. (רבי לוי יצחק מבראדיטשוב)

המשל בכלי-אשר-לו (כד, ב) - תבות אלו מסבבות על אברהם אבינו, והתורה מעידה בשבחן שהיה מושל בכלי-אשר-לו, ולא באותם עשירים שהמון שולט בהם. (כלי יקר)

למה העדיף אברהם אבינו לקחת פלה ליצחק ממשפחתו שהיו עובדי עבודה זרה, מפני שבנות פנען היו משפחות במדות. (אבני נזר)

את היי לאלפי רבבה (כד, ס) - רבבה ראשי תבות רבקה בת בתואל הארמי, כפי שכתוב בתחלת פרשת תולדות: בקחתו את-רבקה בת-בתואל הארמי, ובשמה קרמות הרבקה שברכו אותה שיהיו לה בנים רבים. (מגדנות)

ותקח הצעירה ותתכס (כד, סה) - צעירה ראשי תבות: צריכים עמד ישראל פרוסה, ועם טענה זו אפשר ללמד זכות על ישראל, ותתכס - ולכסות בה פשיעהם. (רבי צבי הירש מרימינוב)

ספורים בפרשה

ויבא אברהם לספר לשרה ולבבתה (כג, ב)

רבנו משה איסרליש, הרמ"א, היה מגדולי תלמידיו של רבי שלום שכנא מלבלין תלמידו של רבי יעקב פולק בעל החלוקים. רבו העריכו מאד ובהר בו פתחן לבתו מרת גולדה, אולם לאחר פשול שנים בלבד, בי"א בסיון ש"ב, נפטרה אשתו בהיותה בת עשרים בלבד. הרמ"א הספידה וכתב את הסתלקותה בהספד נרגש שעשה רשם רב על הנאספים ועוררה את הלבבות, עד שאמרו עליו שלא יתכן שחבר את ההספד בשעה שמתו מוטל לפניו, והיה אצלו כבר מוכן מבעוד מועד...

ביום רביעי, ג' במנחם-אב תקנ"ו, הסתלק הראב"ד של לבוב, רבי שמואל סולר, בעל "שם משמואל" על התורה והש"ס. יחד עם הבשורה המרה על הסתלקותו של רבם האהוב, קבלו יהודי לבוב הודעה מצערת נוספת על גזרה חדשה מטעם הרשיות שהטילו מס על גרות השבת בהתאם למספר הגרות. רבה של לבוב, רבי משלם הכהן בעל "עקר תוספות יום-טוב", פתח בהספדו עם הפסוק: "וגר אלהים טרם יבנה ושמואל שכב בהיכל ה'", ואמר: "חז"ל אמרו שחמה לוקה על אביבית-דין שמת, וסמוך לזה אמרו על המאורות שלקו. עכשו, שארעו שתי הצרות ביום אחד, שנפטר אב בית-הדין ולקו המאורות בגזרת המס, יש להתאבל שבועיים."

תנו לי אחזת-קבר עמכם ואקברה מתי מלפני (כג, ד)

במשך דורות ארבים, עלו יהודים רבים לארץ ישראל כדי לחיות בה את שארית חייהם ולהקבר בה, ובכותם התחדש הישוב בארץ הקדש. היו שלעגו להם על שבאים להקבר בארץ, אולם כבר השיבו להם השוכה נצחת, שתחלת הישוב בארץ החלה עם קבר, אצל אברהם אבינו שבקש אחזת קבר בחברון, וגם פשיצאו ממצרים נטלו עמם בני ישראל את עצמות יוסף. ודוקא מקברים אלו ובכותם, היתה לנו ארץ ישראל לנחלת עולמים.

שונא וישראל אחד אמר פעם לרבי יהונתן איגשיץ: "קץ אני מבני ישראל שמתרבים בכל מקום. הייתי משלם מומן רב למצא מקום שאין בו יהודים". חיד רבי יהונתן ואמר: "מציע אני לך מקום שתוכל לשכן שם לבטח בלי אף יהודי". "היכן?" תמה האיש ונענה: בבית הקברות שלכם..."

וישתחו אברהם לפני עסי-הארץ (כג, יב)

רבי אברהם דוד מנטשוטשו, בעל "דעת קדושים", שמש כמוהל ממקה. פעם מל תינוק על ברפי אדם פשוט ששמש כסנדק. התפאר הלה בכך, שהרב נאלץ לרע לפניו בשעת הברית, אך הרב השיב לו בגמולו: "הלוא זהו פסוק מפרש, שנאמר: וישתחו אברהם לפני עסי-הארץ..."

ואברך את-ה' אלקי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת (כד, מח)

דרך השדכנים, לשנות ולהעלים את האמת. ודושי רשומות אמרו: שדכן ראשי תבות שקר דובר כסף נוטל. לפיכך אמר אליעזר: "אשר הנחני בדרך אמת", כי בשודף זה, עלה בידו ללכת בדרך האמת בלי להזדקק לשקר...

היה היה

ויבא אברהם לספד

בימי רבנותו של סגנון של ישראל רבי לוי יצחק בעיר ברדיטשוב, נפטר שם יהודי עשיר אחד שהיה ידוע לקמצון מפלג. ביון שנה, באו אנשי החברה קדישא ודרשו סכום עצום מהיורשים לרכישת הקבר, אך היורשים לא רצו לשלם. לבסוף הסכימו ללכת להתדין אצל רבי לוי יצחק, וכששמע על פטירתו של העשיר, התרגש מאד וצוה לא לדרוש מהיורשים אפילו פרוטה אחת, אלא לטל מהם מה שיירצו. ולא רק זאת, אלא אף בקש שפאשר תגיע שעת הלוייה יודיעו לו, כי גם הוא בעצמו רוצה להשתתף בה. התפלאו בני העיר על הדבר, אך קימו את דבריו במלואם. וכשהתפרסם הדבר שהצדיק הולך ללוות את הקמצון שמת, הלכו כל בני העיר ונעשה לו כבוד גדול במותו. פשוטו בני העיר מהלכותו של אותו איש, תהו האנשים באוני הצדיק על מעשיו, ורבי לוי יצחק הסביר להם:

האיש המנוח הזה שזה עתה נקבר, בא אלי שלש פעמים כדי להתדין אצלי בדיו תורה, ובשל הפעמים זכה בדיו, ולכן צריכים כלנו לנהוג בו כבוד. ועתה אספר לכם מה היה בשלש דיני התורה, ואף אתם תסכימו עמי שאיש חשוב היה האיש.

מעשה בסוכן אחד של יין, שהיה נוהג לקבל מהחננים של עירו מעות לרכישת יין, והוא היה נוסע לעיר הגדולה עם המעות וקונה שם יין ומביא להם. פעם אחת ארע, שלאחר שרכש את פמות היין שבקש ורצה לשלם את המעות, גלה לחרדתו שהכסף נעלם! סכום גדול של כסף היה בכיסו אך הוא נאבד. זעקת שבר פרצה מלב האיש והוא נפל מתעלה. התחילו להעירו ולעוררו, אולם ללא הועיל. הבהילו רופאים, אך גם הם אמרו שעד שלא תחזור לו האבדה לא ישוב לתחיה, כי מיד פשהיה מתעורר וראה שהכסף לא נמצא אצלו היה מתעלה שוב. באותה עת הזדמן למקום הנפטר הזה, וכשראה את הבהלה הגדולה והמזומה שמסביב המתעלה, עמד והכריז שהוא מצא את האבדה. התעורר האיש מיד, והעשיר מסר לו את כל הסכום במלואו, וכמוכן ששמח מאד והודה לעשיר על שהציל את נפשו. אולם, לאמתו של דבר מי שמצא את הכסף היה אדם אחר לגמרי, אלא כשהעשיר ראה את עצרו הגדול של המתעלה וחשש לחייו, שלם מכיסו את כל הסכום הגדול כדי להצילו וקם בכך מצוה נשגבה. בין האנשים שעמדו מסביב, היה גם האיש שמצא באמת את הכסף ותחלה תקפו יצרו שלא להחזיר את האבדה, אך פשראה שאדם רחם הסכים להוציא מכיסו כסף פה רב כדי להציל את המאבד, הפהו לבו מרב חרטה והוא בא אל העשיר דגן לעירנו ובקש להחזיר לו את הכסף, אלא שהוא סרב לטל ממנו אף פרוטה וטען שהוא זכה במצות הצלת נפשות ואין הוא רוצה לותר עליה. באו השנים אלי לדיו תורה והעשיר יצא זכאי בדיו, כי המצוה היא שלו ואין לו לותר עליה.

ודיו תורה נוסף היה לעשיר המנוח לפני, וכך היה מעשה. אחד מתושבי עירנו, איש עני ואביון, רצה לנסע למרחקים כדי לנסות את מזלו ולהרויח מעט, אלא שאשתו מנעה ממנו לצאת מהבית. פעם, התחכם האיש וספר לאשתו שעשיר אחד הזמינו לשמש אצלו כפקיד בבית מסחרו, ושם ירויח רווח גדול, ובינתים תקבל האשה מדי שבוע סכום מסים שיספיק למחיתתה מבית מסחרו של האיש דגן שהיום נקבר בעירנו. לא היו בדברים האלו שמץ של אמת, אלא שהאיש בקש לצאת מביתו ולכן השתמש באמתלה זו כדי להרגיע את רוחה. ביום חמישי, באה האשה לפי תמה אל בית מסחרו של העשיר דגן ודרשה את פספה כפי שבעלה אמר, אך הפקידים במקום לא ידעו מה היא סחה. התעוררה במקום מהומה גדולה, וכששמע זאת העשיר נענה ואמר: "צדקו דברי האשה ומהיום עלינו לשלם לה מדי שבוע סכום קצוב להוצאות ביתה". לאחר תקופה, חזר האיש שנסע למרחקים, ובאמת הצליח ה' דרכו והוא חזר עם סכום גדול שהרויח. להפתעתו, שמע מאשתו שהעשיר תמוך בה מדי שבוע, והוא מהר אל ביתו כדי להחזיר לו את כל הכסף ששלם לאשתו, אך הוא טען שאינו רוצה לקבל ממנו פרוטה, מפני שהוא כבר זכה במצוה. גם כאן באנו שניהם אלי לדיו, ואני הצדקתי את העשיר והספמתי עמו שאין לו לותר על המצוה הגדולה שזכה בה.

ואף מקרה שלישי ארע. אחד מתושבי העיר נזקק לסכום גדול כדי להשקיע בעסק טוב שהזדמן לפניו, אלא שלא היה בידו פרוטה. הגיע האיש אל העשיר הלזה ובקש ממנו הלוואה בסכום גדול, וכשהעשיר בקש ערב להלוואה, אמר האיש שהערב יהיה הקדוש-ברוך-הוא שהוא בעל הבטחון והעשיר הסכים. עשה האיש חיל בעסקיו והרויח רוחים גדולים, אך כשבא אל העשיר כדי להחזיר לו את ההלוואה, טען הלה שאינו רוצה לקבל מפני שהערב, הוא הקדוש-ברוך-הוא כבר החזיר לו את ההלוואה במלואה על ידי רוחים שונים שעשה במסחרו, מאז העניק לו את הלוואה. טען האיש שהוא רוצה להחזיר את החוב, והשנים שוב באו לדיו תורה, וגם כאן הצדקתי את העשיר ואמרתיו שהוא צודק ואין לו חיוב לקבל את ההלוואה בחזרה.

"רואים אתם אפוא", סיים הצדיק את ספוריו הנפלאים ואמר, "שהעשיר דגן לא היה קמצון כפי שחשבתם כל ימי חייו, אלא אדם נעלה שנתן צדקה בטהרה, ולכן פדתיו במותו כבוד גדול".

מאורות

הרב הקדוש רבי דוד שלמה איבשיץ זצ"ל בעל לבושי שרד וערבי נחל ליום ההולא כ"ב ברחשון תקע"ד מגדולי גאוני דורו, פוסק מפרסם ומחבר ספרים נודעים בהלכה, דרש ובתסודות. מלכותו נודע כעליו ולמד מפי גאוני דורו. בצעירותו כבר שמש פראש ושיבה והקמיד תלמידים רבים. שמש פרנן של כמה קהלות בגליציה והיה אחד מראשוני מפייצי החסידות פרומניה, אותה קבל מרביתו, תלמידיו המגיד ממזריטש. נהג את רבנותו בקרה והיה יושב בדיו בחדר אחר מבעלי הדיו, כדי שלא יראה אותם ולא יטה את הדיו לטובת אחד מהם, אם מפירו. בערב ימיו, עלה לארץ הקודש בעקבות דברי ה"חסד לאברהם" על שנת ת"ר שהיה עת פקידה לאגלה, והשתמע בעיר צפת. ברב ענותנותו לא פרסם את עצמו והסתתר במקוה של מלמד תינוקות, מקד התפרנס בדחק. לאחר חמש שנים מעליותו, נפטר כ"ב ברחשון תקע"ד, בהיותו כבן ששים. נטמן במערת קבורה בבית העלמין העתיק בצפת, בה נטמנו כמה מצדיקי דורו, ואל המקום נוהגים רבים להפקד דבר ושועה ורחמים. לאחזונה התגלתה המצבה המקורית, ומשם נודע כי נפטר בשנת תקע"ד ולא כפי שסברו שנפטר בשנת תקע"ו. נודע על שם ספריו "לבושי שרד" - לראשי תבות שמועט וישובות עצמות, ראה, דינים ביהודה דעה, ו"ערבי נחל" על התורה בדרך החסידות, ולא נודעה סבת שם הספר. חבר עוד חבורים רבים במקצועות התורה והרבם נאבדו, אך חלקם התגלו והתפרסמו, ובהם שאלות ותשובות בהלכה.

יוסיף דעת

בסוף הפרשה מסופר "ויסוף אברהם ויחף אשה ושמה קטורה" וממנה נולדו לו ששה בנים נוספים, על יצחק וישמעאל בניו. ופירושו ח"ל במדרש, קטורה היא הגר ומפני שגאים מעשיה כקטורת שלא נישאה לאחר אחר שגורשה אברהם, נקראה קטורה. בדברי הימים היא מזכרת כ"פילגש אברהם" ועליה הכונה בפסוק "ולבני הפילגשים אשר לאברהם" בכתיב חסר פלגשים שלא היתה אלא פילגש אחת, היא קטורה והיא הגר. על הפסוק "ויצחק בא ממוא באר לחי ראי" אומרים חז"ל, שהל לחזיר לאביו את הגר שישבה על הבאר ואמרה לה "ראה בעלבוני". אברהם נשאה בגיל 140, שלוש שנים לאחר פטירת שרה, והיא כלכלה את ביתו. הרשב"ם והאבן עזרא מסבירים כפשוטו של מקרא שקטורה אינה הגר, אלא אשה שלישית, אחת הפילגשים אשר לאברהם. על הפסוק בשיר השירים: "ששים הקוה מלכות", מביא רש"י שהם אברהם ויוצאי ירכו: בני קטורה ט"ז, ישמעאל ובניו י"ג, יצחק ובניו ג', בני יעקב י"ב, בני עשיו ט"ז, הרי ששים. במסכת סופרים נאמר, שאברהם אבינו נטל את בני קטורה ובה להם כרך גדול של ברזל והכניסם לתוכה, והשמש מעולם לא זורחת בה מרוב גובהה ומסר להן אוצר של אבנים טובות ומרגליות. וכן אמרו שאברהם מסר להם שם טומאה והיא חכמת האצטגנינות והראייה בכוכבים. יש שמתבירים "ארוץ קדם", לשם שלם אברהם את בני הפילגשים, הן ארצות המזרח הרחוק, והחכמה העתיקה שבדי הסינים מקורם ממה שקיבלו מאברהם אבינו. מעניין להוסיף, כי המסורת הסינית מספרת על כך שאת כל חכמתם הם קיבלו מאנשים ענקים שבארצות המערב, ויש תולים זאת באברהם שעליו אמרו חז"ל שהוא האדם הגדול בענקים וקומתו כנגד שבעים וארבעה אנשים. אין בני קטורה מתייחסים לאברהם והרמב"ם פוסק שבני קטורה זורעים חיבים במילה, ויש אומרים שהחיוב למול היה רק לבני אברהם ולא לזרעם, או שהחיוב נפסק עם קבלת התורה.

השעון המשבש שגזרם להצלה

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

ג' וְתוֹשֵׁב וּג' - ויש לך לדעת, כי כל תורתנו הקדושה היא שכלית ובפטר בעניני ההנהגה הארצית, וכמו שאנו מתנהגים בג' היושב עמו, כמו כן יתחייב שכליות יושבי הארץ להנהיג ביניהם להחיות אדם שהוא ג' ותושב עמם ולתת לו מתנת חנם, והיא טענת אברהם ג' ותושב אנכי תני לי, ודקדק לומר ג' ולא הספיק לומר תושב, המקור לומר, שהגם שאני ג' ואיני מקם, אף על פי כן ג' תני תושב. עוד טעם אמרו ג', כי חש לומר על עצמו תושב בעולם הזה, והוא הפך מדת הצדיקים, לזה הקדים לומר ג':

יאמר ה' וגו' הקרה וגו' - בטוח היה אלעזר באדונו שתפלתו מקבלת אשר התפלל הוא ישלח מלאכו וגו', והוסיף להתפלל שיהיה הוא ראוי לעשות הדבר על ידו, כי ימצא לפעמים שתהיה מניעה לקום דברי התפלה מצד האמצעי, לזה התפלל לאלהי אדונו שיקרה לפניו:

ותאמר שמה וגו' - פרוש, כנגד שאמרת גמיה מעט, שמה כהפצה, ולא שישתה הוא בידו, אלא היא הטרחה במצוה להשקות צמא למים, ותמהר ותרד בדה על ידיה כדי שלא יטרח הוא בשאת הכד לשותות. ואמרו ותשקוהו פרוש, מלבד שלא טרח לשאת הכד, עוד לה שיהיה טורחת לקרב לפיו המים שלא יצטרך הוא אפילו להטות הכלי. וטעם שלא אמר תבך ומיד גם לגמליה וגו', לתוספת והרנות נתפנה הצדקה, האם היתה מקומת לומר גם לגמליה וגו' קדם שישתה הוא, יש מקום לו למהר להקל טרחה בין שעוד לה טרחת הגמלים, מה שאין כן קדם שתודיעוהו יחשב כי הוא זה כל הטרח וישתה כחפצו לאט לאט, ואחר ששתה תבך אמרה גם לגמליה וגו'.

דברי הימים

בכ"ג במרחשון תש"ג, התרחש הנס הגדול בקרב המפורסם באל-עלמין שבמצרים, שם הובס הצבא הנאצי שהתקרב בצעדי ענק לארץ הקודש ואיים על שארית הפליטה אשר בה.

היה זה בעיצומה של השואה האיזומה שכילתה שליש מעמנו הי"ד, בעוד כוחם של הנאצים במוחגיגים ומדיניות רבות נפלות לידיהם כפרי בשל. הגנרל הגרמני יוהנס רומל התקדם בראש הארמיה האפריקאית שכללה כוחות גרמניים ואיטלקיים רבים, במגמה לכבוש את המזרח התיכון כולו. שלושה קרבות נערכו באל-עלמין בין הגרמנים לארמיה השמינית הבריטית בראשות הגנרל ברנרד מונטגומרי, והאחרון שבהם היה המכריע מכולם. באותו קרב, הוכה רומל שוק על ירך והוא נאלץ לסגת מערבה לאורך חופי צפון אפריקה.

קרב זה הכריע על המערכה במזרח התיכון וארץ ישראל ניצלה ברעג האחרון מצפורני הנאצים, לקיים מה שנאמר: "ובהר ציון תהיה פליטה". הנס היה כה מוחשי, עד שגם המורשל הבריטי מונטגומרי אמר אז ש"היתה זו יד ה'", לאחר שכוחות האויב נכנעו בתאומיות וללא הסבר.

הקרב המוצלח באל-עלמין יחד עם קרב סטלינגרד המפורסם, היוו את ראשית המגנה לטובת צבאות בעלות הברית במלחמה נגד גרמניה הנאצית. וינסטון צ'רצ'יל, ראש ממשלת בריטניה, כתב: "זה אינו הסוף של המלחמה, אין זה אפילו תחילת הסוף, אבל אולי זהו סוף ההתחלה", ובזיכרונותיו כתב: "לפני אל-עלמין לא ידענו ניצחון, אחרי אל-עלמין לא ידענו עוד תבוסה".

היה זה ביום ראשון בשבוע, כאשר גלה החסיד ר' משה מהעיר מוסט, כי נעליו נקרעו ואין ביכולתו להמשיך בדרך. חפושיו אחר סנדלר היו לשוא. כל פתי המלאכה בעיר היו סגורים על מסגרי, שכן יום ראשון הוא יום השבתון של הנוצרים ויום מנוחתם, ובו שובתים הם מכל מלאכה. "וסילי", פנה ר' משה אל סנדלר ערל צעיר לימים, שישב בפתח חנותו המוגפת, "אנא מקם, תקן לי את נעלי בדחיפות, כי נחפז אני לדרך ואין ביכולתי להתהלך עם נעלים קרועות". בדרך, תחב ר' משה לכיסו של נעלי שטר כסף יקר ערך וקרץ לו בעינו, אף הלה נרתע ואמר בקול נמוך: "גדול חפצי לבצע לך את המלאכה ולהרויח סכום פה נאה, אולם היום הוא יום מנוחתנו והמלאכה אסורה עלינו". חיזק של בטול עלה על שפתיו של ר' משה, ובגחוף החל להוכיח על לו האפסיות שבאמונה הנוצרית והפסטי: "אין לך ממה לחשוש. אין כל ערך לאמונתך התפלה ואין בה שמץ של אמת. אף הכמר שלכם עושה את תורתכם פלסטר, ובאשר יקוק הוא לדבר מה עושה הוא את שבתו חל ולועג הוא בלבו לכל הקדוש ויקר". הדברים הללו בלבו של נעלי וקמת הממון העבירו על דתו. הוא מהר לבצע את מלאכתו של ר' משה לשביעות רצונו, ובאשר ראה פי טוב, פתח לרוחה את תריסי חנותו והחל לעבד במרץ. לא ארכו השעות, וכמה מחבריו של נעלי עמדו משתוממים לראותו עובד במלא פחו, לבוש בסרבל עבודה וידיו מכתמות מעמל. "האם שכחת שיהיום יום ראשון, יום השבתון?" התפלאו החברים. אולם הלו בשל במחי יד את דבריהם וציטט את דבריו של היהודי ר' משה, שהיה מר אצל בלם בסוחר מקמל, פי כל אמונתם אינה אלא דברי הבל ואין בה ממש. כששמעו זאת בעלי מלאכה הנבערים, החלו אף הם לעבד בימי ראשון, ותוך תקופה קצרה נגרו אחריהם עוד ועוד סוחרים ואמנים, עד שהגיעו הדברים לאזני הכמר המקומי. הלה החל להתקנות אחר המתרחש בעיר וגלה, כי הפרצה מתרחבת פניה שוטף והכל החל בידי יהודי מקומי. על אהר, הגיש הכמר קבלנה חריפה בפני בית המשפט בעיר, ובה גולל את מסכת ההולול של היהודי בעקרי הדת הנוצרית שהשפיע על רבים לפרק את על אמונתם.

באותה עת, שהה ר' משה ממוסט בעיר בלו, במחצתו של רבי יששכר דב מבלי (יום ההולול בכ"ב במרחשון תרפ"ז), כשהוא אינו יודע דבר מהמתרחש בעיר ומההלשנה שתלויה ועומדת נגדו. כשהגיעו השוטרים אל ביתו של ר' משה כשבדיס צו מאסר, נאמר להם כי הנאשם לא נמצא בעיר ובני המשפחה מהרו להזהיר את אביהם שלא לשוב הביתה והוא הסתתר בבלי עד יעבר זעם. חיש מהר התפרסם הענין בבלי והדבר הובא לידיעתו של הרבי, וכששמע זאת החל להתחבב בחדרו שעה ארפה ושלח לקרא לר' משה. בהגיעו, בקש הרבי ממנו לשחזר את דבריו שאמר לסנדלר, אף מרב פחד ובעתה החל ר' משה לגמגם בלשונו, עד שהרבי הרגיעו ובקש לספר את כל מה שאמר. שאף ר' משה אזור, נרגע מעט והחל לגולל את השיחה שהיתה בינו לבין הסנדלר. הרבי הקשיב בקשב רב, ובסימו אמר: "הרי אמת לו את האמת, ואין לך ממה לחשוש". העיר מוסט, בה התגורר ר' משה, היתה כפופה לעיר המחוז זולקובה, וכל שוטרי המחוז היו כפופים לפקודתיו של קצין המשטרה הבכיר שבעיר המחוז. כשהגיע ענינו של ר' משה לפני הקצין, קבע הלה אספה בתאריך ושעה מסוימת, ואלה הוזמנו שוטרי העיר מוסט וכל הנוגעים בדרך. השוטר הראשי בעיר מוסט, היה שזאג יהודים משבע וברצונו להפיל את ר' משה ולהחמיר בעניו, התהלך באותו יום בו נערכה האספה, משעות הבקר המקדמות, כשהוא גובה עדיית מבעלי המלאכה בעיר ואוסף את כל העדיות בתוך עבכרם. חיזק רחב היה נסוה על פניו והוא חפץ את דיוו בהנאה, בהיחזו את ריח הנקמה בר' משה היהודי שהעז לזלזל באמונה הנוצרית. אלא שיושב בשמים ישחק. האספה נועדה לשעה שתיים בצהריים, והשוטר לא שם לבו כי השעון שבכיסו התקלקל. במקום להגיע בשעה הנקובה, אחר השוטר לאספה ובשנגנס בצעדים יהירים ובטוחים, קדמו הקצין הראשי בסבר פנים חמורות והחל להרעים עליו בקולו: "מדוע אתה מגיע כל כך מאחר ומתהלך מעדנות באלו עתותיך בידך? כך אתה מזלזל בנו?!" שאג. הלה נסה להצטדק והחל להסביר את סבת האחור בקך שהיה עסוק בגביית העדיות, ואף נסה להציג את התיק התפוח שבידו, אלא שהקצין הזועם לא הטה און לדבריו, נטל את התיק והשליכו אל תוך התנור הבער כשכל העדיות היו למאכלת אש. זעמו של הקצין עדין לא שכך, והוא תלש מבגדיו את כל הדרגות ואותות ההצטיינות והדיחו על אהר משפתו כשוטר. מחסר ראיות, התבטל המשפט של ר' משה וכתב התביעה נגדו לצמיתות. ר' משה חזר אל ביתו בשמחה והנס היה לשיח בפי כל.

עברו מספר חדשים וההרף הגיע במלא העצמה. ר' משה רכש מטען גדול של עצי הסקה, ובאשר תר אחר פועל שיבקע בעבורו את העצים, מצא אהר שנענה בשמחה לעבודה על מנת להרויח מספר פרוטות. כשהחל הפועל בעבודתו, הביט בו ר' משה ולבו עמד מלפעם. היה זה השוטר הגאה לשעבר, שהפך לשבר פלי, מאגרא רמא לבירא עמיקתא. כשעמד הלה על זהותו של ר' משה, אמר במרירות לבי: "האם חושב אתה שאינני יודע, שהרבי שלך הוא זה שהוריד אותי מגדלתי...".

משפחה

רבי רפאל מברשד, היה ידוע פאיש אמת שהתרחק כל ימיו מכל אבק שקר ושמצץ של חסר ישר. את פדנה זו היה מנחיל לכל אוהביו ומכיריו והשריש זאת גם בבלבות ילדיו רבים. פעם אחת, העמידו יהודי אחד לדין באשמת מסחר לא חקי. השופטים רצו להרץ את גורלו לענש חמור, אבלם לאחר השתדלויות רבה הודיעו, כי אם יבואו שני הצדיקים היהודים, רבי רפאל מברשד ורבי משה צבי מסונו, וישכנעו שהיהודי חף מפשע, אז ישחררוהו וחייו יהיו לו לשלל. מפני שפקוח נפש דוחה את כל התורה כלה, הסכים רבי משה צבי לעשות כן ולהציל נפש אחת מישראל. אבלם רבי רפאל שהתרחק כל ימיו מן השקר, לא ידע לשית עצות בנפשו. מחו, עמדו חייו של אדם מישראל על הגורל, ומאידך קשה היה לו לעבר על מדתו ולהוציא דבר שקר מפיו. יום המשפט קרב ובא ובני המשפחה של הנאשם התחננו בפני רבי רפאל על נפש אביהם ולבו נמס מאבא. עם דת הלילה שלפני יום המשפט, הסתגר בחדרו וקרא בקול מר: "רובנו של עולם, קחני מהעולם הזה, כדי שלא אצטרך להוציא דבר שקר מפיו". הבקר האיר ושליוח מהיר הגיע אל ביתו של רבי רפאל פשפפו הודיעה, כי הנאשם הודה באשמתו והצדיקים פטורים מלהשבע שבועת שקר, אלא פאשר פתחו את דלת חדרו של רבי רפאל, נדהמו בלם לגלות כי הצדיק הסתלק מן העולם, פשנשמותו סוהרה מכל רבב והיא שבה לבוהרה צחה וברכה.

רבי ישראל סלנטר, מיסד תנועת המוסר, היה מפרסם בגאונותו ונקיאותו בכל חדרי תורה. במסעו למען החדרת למוד המוסר בישיבות ליטא, הוגיע לעיר וילנא נאשם התאספו לומדי העיר כדי לשמע את פלפוליו. בהם הראה את פחו הגדול בתורה. במהלך שעותיו, התאספו פמה ממתנגדיו שנסו להקטין את דמותו בעיני יהודי העיר והיו מערימים לפניו קשיות ופרכות, כדי לערער את יסודות פלפוליו. פעם הקשה אחד השואלים קשיה חמורה, וכאשר שמע זאת רבי ישראל החריש לרגע, ולאחר מכן אמר: "קשיה חזקה היא, ואין בידי לתרצה כראוי". חדי און שמעו כיצד הרב פאלו משוחח עם עצמו ולפתע אמר: "ישראל! הרי לומד אתה מוסר, ומה עם מדת האמת?! ויבררו רקע ברגלו, הפסיק את השעור וירד מן הבימה. מאחר יותר, הסביר הרב לתלמידיו שתמהו אם לא היה לו תרוץ בלשהו כדי לישב את קשית השואל: "האמת היא, שברגע ששמעתי את הקשיה, עלו במחי מיד חמשה תרוצים כדי לדחות את דבריי. אבלם ידעתי, שכל התרוצים אינם עולים בקנה אחד עם האמת לאמתה, ולכן העדפתי להפסיק את השעור ולרדת מן הדוכן".

בקימו של רבי יצחק אלחנן מקובנא, התגורר בקהלתו אדם נבכד ונשוא פנים, שהיה אחד מראשי הקהלה ועסק בענייני צבור רבים. פעם התעורר וכוח פאחד מענייני הכלל, פאשר רב ראשי הקהל נטו לצד אחד ורק אותו אדם נטה לדעה אחרת. האיש הגן בלהט על עמדתו ואף נסה לשכנע את הרב כי הצדק איתו, אלא שדעתו לא התקבלה, ומאז שמר טינה על הרב ואף החל להתרחק מכל ענייני הצבור. לאחר תקופה, נערכו בעיר סעדת מצוה בה השתתפו חשובי העיר ואתו אדם ביניהם. כשנכנס רבי יצחק אלחנן אל הסעדה, קמו בלם לכבודו למעט אותו אדם שלא נע ולא זע ממנו. הקהל פלו נרעש למראה עזותו של הלו, אבלם הנהיג שלא כעס היה רבי יצחק אלחנן, שאף נגש אליו בפניו מאירות, הושיט לו את ידו והתענין לשלמו בהם. הלה נפעם לנכח מדותיו והגלות של רבי יצחק אלחנן ומרב התרגשות לא הוציא מה מפיו. מקרבו של הרב תמהו על מעשהו והיו אף שטענו שיש בהם משום השפלת כבוד התורה, אבלם ימים עברו ובלם ראו פמה צדק הרב בגישתו, כי אדם שמעביר על מדותיו לא מפסיד מאומה. היה זה לאחר שגודע על גזרה חדשה שנתקבה על יושבי העיר, ועל פיה הצטוו בני הקהלה לעזוב את העיר בזמן קצר, ולהשאיר את כל רכושם מאחורי גמם. לאחר שנועץ הרב בראשי הקהל התברר, כי אותו אדם מקרב הוא אל המושל ואולי יוכל להשפיע עליו לבטל את הגזרה. לא השתהה רבי יצחק אלחנן, ומיד פתב לו מכתב נרגש בבקשה לפעל למען בני העיר ולהצילם מהגזרה הקשה. כשקבל הלו את המכתב, נענה מיד ובהשתדלותו סרה הגזרה. כשבאו לבשר לרבי יצחק אלחנן על כך, אמר: "ואו, כי הצדק היה עמי בשעתו פאשר פיסתתי את האדם הזה. אתם התרעמתם עלי ויאימתם בכך פגיעה בכבודי, אבלם מקמי לא נרע הדבר מאומה, ואם לא הייתי נוהג כן, מה היה עולה בגורלם של כל בני העיר!?"

ה"אמרי אמת" מגור אמר פעם, כי מעולם לא נצחו אדם, כמו אותו בן ירושלים, שבא פעם לביתו בשעה לא נוחה ובידו פתק להזכיר את בתו החולנית. מרב טרדותיו אמר לו הרבי: "האמן לי שאין לי פנאי אף רגע אחד". שמע זאת היהודי ואמר בכאב: "לי יש פנאי כבר יותר מעשרים שנה לטפל בבתי החולנית, ואלו לרבי אין פשיבילה אפלו רגע אחד!?" אמר לו הרבי: "נצחתי בני, נצחתי", נטל ממנו את הפתק וחזקו לצפות לישועת ה' כהרה עין.

מטעים

בלכסף מלא ותגנה לך (כ.כ.ט)
 על עפרון המליצו חז"ל את הפוסק במשלי "בנהל להון איש רע עין ולא ידע בייחוס ובאנו", שאמר הרבה ואפלו מעט לא עשה, דרש שקלים גדולים ולא ידע כי חסר ובאנו וכספו יאבד ממנו, ורמו לזה בטעמי המקרא שמשמעות בטעמי קדמא ואזלא, לרמו על עפרון שדרש כסף מלא אבלם הכסף יקרדים ויאול ויעזבוני חייש מהר. (נחלת צבי)

לכל באי שער-עירו לאמר (כ.כ.י)
 תבת לכל מטעמות הפוסק בטעם תביר ומגדת בחולם חסר, ולא כמו ברב הפעמים בקמץ קטן ונסמכת לתבה בהא, ומכאן ראיה לדברי רש"י שקל בני העיר התבטלו ממלאכתם לגמל חסד עם שרה, שאם הייתה התבה נסמכת המשמעות הייתה רק מי שהיה בשער העיר ולא כל העיר. (עין הבאר)

קבר אברהם את-שרה אשתו (כ.כ.יט)
 התבות מטעמות בקדמא ואזלא מנח רביעי, רמו לכך שאברהם הקדים וקבר את שרה, מפני שידע שלעתיד יהיו מנחים שם ארבעה זוגות. (ורא משה)

ויאמר (כד.יב)
 בשלשלת, בדברי חז"ל ששלשלה שאלו שלא בהגן, לשנים השיבו בהגן ולאחד שלא בהגן, כי שאול ופחח נשענו על השלשלת של אליעזר. (בני שלמה)

מדגש

כשפספסו אליעזר לבתואל ומשפחתו על שליחותו הוא אומר: "ואמר אלי-אדני אלי לאתלך האשה אחר". תבת אוילי נכתבת בדרך כלל מלא ופאן חסרה, ומשום כך דרשו חז"ל כמובא ברש"י: "אלי פתיב, בת היתה לו לאליעזר, והיה מחזר למצא עלה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו". אבלם לפי פרוש זה, לא מוכן הפסוק: "אלי לאתלך האשה"? ולכן מתקן בעל "לקוטי מהרי"ל", שצריך לומר ברש"י: "אלי שאליעזר התפלל אל ה' ובקש: אלי, לא תלך האשה אחר", ואז אתן ליצחק את בתו... הנאון מוילנא מפרש, שבתבת "פן" משתמשים בשלא רוצים שהדבר יאיר, כמו "פן יפתח לבבכם", ובתבת "אוילי" משתמשים בשמקוים שפך יהיה, כמו: "אוילי אבנה ממנה", וכאשר אליעזר אמר "אוילי" ולא "פן", דרשו חז"ל שכונתו היתה לבתו.

ממלכה

רבי אפרים זלמן מרגליות, רבה של ברוד, זכה לתורה ונדלה. מקרב היה אל ראשי השלטון ופעמים רבות השתדל אצלם להשיב עם יהודי העיר. אחד מראשי העיר היה תאב בצע ורודף שלמונים, וכשבא אליו פעם הרב עם בקשה למען אחד מבני העיר, ספר הלה על חוב גדול שהוא חוב לאחד מסוחריו העיר, ורמו לרב לשלם את החוב כדי שיסדר את הענין. ביציאתו אמר הרב: "עכשיו הבנתי מדוע נאמר אצל עפרון עבד לסחר, כי עפרון שהיה נשיא בני חת ראה פחיתות כבוד בעצמו לטל את הכסף, ולכן שלח סוחר אחד שהיה בעל חוב, והוא תנך באמצע..."

השלמה הסדרה שכנשה את בתי ישראל

בפעם החמישית להתחיל מבראשית

ספר מלא וגדוש בספרים עובדות. פרפראות ופנינים מחולק לפי פרשות השבוע והמגעים לעונג רוחני, חוויית ומלכד. ניתן להשיג בגיביות הפנים המובדלות

מבני ישמעאל היו, ושמעון דומה ומשא - אדם החפץ בחיים טובים ילמד מכאן מוסר השכל: לשמע, לשתק ולשאת בדומיה... (רבי שמחה בונים מפישיטא)